

Aardappelpassie in zwoegend Zimbabwe

Met uitgestrekte armen toont hij zijn aardappelvelden, die reiken tot aan de bosrand. Daarachter strekken de Eastern Highlands zich uit, tot aan de grens met buurland Mozambique. Hij knielt en haalt een aardappel uit de grond. Langzaam laat hij het rode zand door zijn vingers glijden. “Zie je deze aarde? Het is de beste grond van het hele land. Iedere oogst geeft zoveel voldoening. Op geen plek wil ik liever zijn dan hier.” Ontmoet Philip Chikukwe, een van de weinige overgebleven Zimbabwaanse aardappelboeren. Hoe houdt hij zijn hoofd wel boven water?

An de tafel in zijn zelf gebouwde houten huis, vlakbij het dorp Chimanimani, vertelt Philip hoe hij hier terecht is gekomen. Het huis is nog niet af. Bij iedere windvlaag kraakt het dak en waait er een verkoelende bries door de ruimte. “Mijn vader kocht deze lap grond in 1982, maar hij was geen boer, dus de akkers werden niet gebruikt”. Tot eind jaren ‘90 had Philip verschillende banen. Zo werkte hij in een winkel, als administratief medewerker en bij de Verenigde Naties (VN) in Mozambique. “Ik was nergens echt tevreden.” Voor VN nam hij deel aan een training over landbouw. “Toen realiseerde ik dat ik terug wilde naar mijn geboortegrond. Ik wilde deze boerderij runnen.” In 1999, het moment waarop de economie in Zimbabwe nog floreerde, begon Philip met het verbouwen van aardappelen en kool. Sindsdien woont hij hier samen met zijn vrouw en kinderen.

Paradijs voor aardappelen

“Dit is de beste plek om aardappelen te telen in Zimbabwe”, stelt Philip. De klimatologische omstandigheden blijken perfect. Zijn akkers liggen in de heuvels, waardoor de temperatuur relatief laag blijft. Daardoor is er ook minder kans op insectenplagen en virussen. Ook is er, in een normaal seizoen, voldoende regen. Philip wijst naar de nabijgelegen kool. “Deze zouden eigenlijk veel groener en groter moeten zijn, maar we hebben dit jaar te weinig regen gehad. Ook voor mijn aardappelen hoop ik dat het water snel komt.” Het pootgoed koopt hij in het stadje Nyanga, dat hoger in de bergen ligt. “Een aantal boeren daar produceert het uitgangsmateriaal zelf omdat het klimaat er geschikter voor is.”

Aardappelpassie in zwoegend Zimbabwe

ZIMBABWE EN DE OMSTREDEN LANDHERVORMINGEN

Ooit was Zimbabwe de 'graanshuur' van Afrika. Ook was hier volop aardappelteelt en export, voornamelijk door grote commerciële boeren. De *Eastern Highlands*, aan de grens met Mozambique, zijn uitermate geschikt voor de aardappelteelt. In 2000 ging het roer om. President Mugabe wilde iets doen aan de oneerlijke verdeling van landbouwgrond. 80 procent was destijds in handen van blanke boeren en slechts 20 procent was in gebruik door zwarte boeren. Mugabe voerde landhervormingen door. Blanke boeren verdreef hij op brute manier van hun land. De boerderijen kwamen voornamelijk in handen van familie van Mugabe en loyale leden van zijn partij, ZANU-PF. De nieuwe eigenaren waren echter geen boeren en konden de productie logischerwijs niet overeind houden. In een paar jaar tijd stortte de landbouwsector volledig in. Sinds 2008 krabbelt het land op uit een diep dal. Momenteel teelt voornamelijk een handjevol kleine boeren aardappelen. Aangezien zij niet aan de nationale vraag kunnen voldoen, vindt er veel import vanuit Zuid Afrika plaats. De Zimbabweaanse aardappeltelers houden met moeite de hoofd boven water vanwege de lage prijs van de importaardappelen en de hoge kosten van de productie. Maar de noodzaak voor aardappelproductie is hoog. Hongersnood ligt op de loer en de bevolking snakt naar het voedzame gewas. De potentie is er absoluut, dat heeft de geschiedenis bewezen.

50 procent kunstmest

"Hoe goed de grond hier ook is, bij teelt voor commerciële doeleinden is kunstmest noodzakelijk", legt Philip uit. "Gewasbeschermingsmiddelen probeer ik zo min mogelijk te

"Dit is de beste plek om aardappelen te telen in Zimbabwe", stelt Philip Chikukwe.

gebruiken." Nu bemest hij zijn gewassen voor 50 procent met kunstmest. Hij liefst zou hij de aardappelen helemaal biologisch telen, maar de kosten zijn dan te hoog. Zelf compost maken is duur en het gehele proces is erg arbeidsintensief. "Ik heb dan extra financiering nodig, maar op dit moment kunnen kleine boeren nauwelijks een lening krijgen bij een bank."

Goed management noodzaak

Philip heeft ongeveer vier hectare aan aardappelland. Daarop groeien verschillende rassen. Op deze manier zorgt hij voor een arbeidsspreiding van het poten en oogsten door het jaar heen. Hij teelt de rassen KY20, Mondial, Claremont, Amethyst en de Zuid-Afrikaanse soort BP1. "Amethyst groeit bijvoorbeeld het beste tijdens het regenseizoen, omdat deze aardappel veel water nodig heeft. Diversiteit in gewassen is noodzakelijk om het hele jaar door een inkomen te hebben", zegt Philip. Hij poot in februari, maart en april. Van juni tot eind juli oogst hij de aardappelen. En in augustus en september begint het poten weer. "In oktober en november zijn de regens op komst, dus poten is dan risicovol omdat de knollen dan weg kunnen spoelen. Na het regenseizoen volgt opnieuw een oogst. "Het komt allemaal op goed management aan," meent Philip.

Handmatige aardappeloogst

Het is goed zichtbaar dat de aardappelteelt zich in verschillende stadia bevindt. De ene akker is groen en het gewas is klaar om te oogsten. Het veld ernaast oogt rood en droog, de aarde snakt naar water. Verderop ploegen drie mensen handmatig een lap grond. Het zand stuift in het rond. Machines gebruikt hij niet. Alles gaat met de hand. "Nu zijn er maar weinig mensen aan het werk, maar als we poten of oogsten zijn het er soms wel dertig, omdat alles met de hand gaat", legt Philip uit. Iedere hectare brengt ongeveer 22 ton aardappelen op. Dit zijn ruim zeventienhonderd zakken van vijftien kilogram. "Het hangt ook af van het weer. Wanneer het heeft geregend, oogsten we meer."

Lokale verkoop

"Waar een mond is, is een markt", zegt Philip. Hij heeft geen specifieke afzetmarkt, daar waar mensen wonen is er vraag. Hij verkoopt zijn aardappelen vooral lokaal, aan bewoners in en rondom Chimanimani en de nabijgelegen stad Chipinge. Grotere hoeveelheden kan hij kwijt aan tussenhandelaren. Die verkopen het door op andere plekken in het land. Soms komen zelfs mensen uit de hoofdstad Harare naar hem toe om aardappelen te kopen. Exporteren doet hij niet, want de vraag in eigen land is veel te hoog. Volgens Philip is het daarom belangrijk dat meer boeren zich gaan richten op de teelt van aardappelen. "Mijn burens zien hoe goed het bij mij gaat. Blijkbaar inspireer ik hen, want zij zijn nu ook begonnen met de teelt. En dat is hard nodig, want Zimbabwe produceert veel te weinig voedsel."

Optimistisch, ondanks uitdagingen

Het leven van een Zimbabweaanse aardappelteler gaat niet over

Aardappelpassie in zwoegend Zimbabwe

Vrouw verkoopt aardappelen op de markt in de stad Mutare. De aardappelen worden aangeboden in zakken van 3, 5 en 10 dollar. (foto: Eva de Vries)

rozen. Naast de klimatologische moeilijkheden komt Philip ook andere obstakels tegen. Zo is het tegenwoordig onmogelijk voor kleine boeren om financiering te krijgen. "De bank wil het geld al binnen zes maanden terug. Dit is onmogelijk als aardappelteler, omdat het veel langer duurt voordat je kunt oogsten." Dus betaalt Philip alles uit eigen zak. "Gek genoeg denken sommige mensen dat het geld me op de rug groeit, omdat ik grond en een huis bezit. Maar soms kan ik niet eens beltegoed betalen." Hij heeft het nadrukkelijk over 'uitdagingen' en niet over 'problemen'. Philip blijft rustig, denkt in oplossingen en verwacht niets van de politiek. "Ik wijs nooit naar anderen en kijk altijd eerst wat ik zelf kan doen". Waarschijnlijk houden zijn optimisme, doorzettingsvermogen en onafhankelijkheid hem staande, als een van de weinige aardappeltelers in Zimbabwe.

De potentie van Zimbabwaanse aardappelen

Ongetwijfeld is een hart voor de zaak van levensbelang voor een boer in Zimbabwe. "Ik sta graag met mijn voeten in de modder", zegt Philip. "Hoe moeilijk het soms ook is, ik heb hier voor gekozen en ik ga hier nooit meer weg." Hij hoopt dat hij het aantal hectare aardappelvelden kan uitbreiden in de toekomst. Het plan is dat er meer mensen in dienst komen en dat het irrigatiesysteem vernieuwd wordt. Met zijn 50 jaren hoopt hij dat de fysieke arbeid voor hemzelf op termijn af zal nemen. Daarnaast hoopt hij dat de politiek educatie en finan-

ciering voor kleine boeren mogelijk maakt. "Dit is hard nodig om het niveau van de landbouw in Zimbabwe op te krikken." Toch is Philip hoopvol. "Ik hoop dat we over een paar jaar geen aardappelen meer hoeven te importeren. Dat we de vraag in de interne markt zelf weer aankunnen. Ik geloof dat het mogelijk is. Dit land heeft zoveel potentie!" ●

Eva de Vries

Beeld: Cynthia Matonhodze